

Preek 'Nederig zijn'

uit de boeken van Mozes: Deuteronomium 24:17-22

uit het Evangelie: Lucas 14:1-14

Geliefde gemeente,

Frankrijk is de laatste tijd op een bijzondere manier in het nieuws. Er zijn diverse aanslagen gepleegd door daders die verwezen naar de gewelddadige jihad-ideologie van Islamitische Staat. Goedschiks of kwaadschiks moet de wereld onderworpen worden aan de leefregels, zoals die gezien worden als door God verordineerd. Aan die vorm van theocratisch denken, doen ze ook in landen als Iran en Saoedi-Arabië. Het extremisme van een IS zit hem in de overtuiging dat de strijd met andersdenkenden met geweld moet worden aangegaan.

Niet voor niks heet een veel gelezen roman van de Franse schrijver Michel Houellebecq, die gaat over het aan de macht komen van een gematigde islamitische regering in Frankrijk die daarna steeds strenger wordt: '*Submission*', dat wil zeggen: 'onderwerping'. Regels die worden afgeleid uit Gods openbaring worden opgelegd door de staat, ook aan hen die dat geloof niet delen.

Ondertussen zijn de Fransen het in de praktijk hier en daar nu maar omgekeerd gaan doen. Politieagenten die mensen bekeuren onder verwijzing naar het zogenaamde seculiere of zelfs katholieke karakter van hun land in verband met hun kleding in de publieke ruimte.

Ondertussen is het ook een Franse filosoof, die analyseerde hoe dat werkt. Hij overleed vorig jaar op hoge leeftijd in Amerika, waar hij het laatst hoogleraar was. Ik bedoel René Girard. Het ontstaan van zondebokken in een samenleving. Onschuldige islamitische meisjes die net als onze refo-jongens

en meisjes met heel andere opvattingen over zedelijkheid opgroeien dan de goegemeente in ons zo liberale Westen, en dan hun hoofddoek moeten afdoen als ze een strand naderen.

Overigens zegt dat nog niks over de vraag of God het ook is die dat werkelijk wil: regels tegen lange broeken en tegen onbedekte hoofden voor vrouwen – ik geloof daar niks van – en of het intern misschien ook onderdrukkend werkt – dat kan zeker het geval zijn. Maar dat moet je eventueel bestrijden op grond van theologie en theologische ethiek en niet met boetes en politie. Maar ja, van theologie hebben de liberale seculieren en nationalisten van Europa nou weer niet zo heel veel kaas gegeten, dus proberen ze het met regels en boetes.

De Franse filosoof Girard ziet mensen als mimetische wezens, zoals hij dat noemt: ze bootsen na ('mime'), ze vergelijken zich met anderen, ze verlangen naar wat boven hen staat, zoals ze dat interpreteren, en willen dat nadoen, maar ze verheffen zich tegelijk boven wat onder hen staat, en keren zich er zelfs tegen: de zondebok. En daar ontleneen ze hun identiteit aan. En daarmee zitten we midden in de thematiek van deze zondagmorgen in de kerk.

Het is opvallend dat in bijna alle gelukkigheids-onderzoeken in het welvarende Westen het resultaat is, dat mensen wel gezonder, welvarender, vrijer en ouder worden, vergeleken met een generatie voor hen, maar dat ze daarmee nog niet gelukkiger worden. Ze lijken hun geluk namelijk af te meten aan een vergelijking met anderen. Dus als iedereen gemiddeld gezonder, welvarender, vrijer en ouder wordt, verandert er op dat vlak niet zoveel. Eigenlijk is het een heel kinderachtig mechanisme. En daarmee zitten we midden in de thematiek van deze zondagmorgen in de kerk.

Van Jezus wordt verhaald door Lucas: Hij vertelde een gelijkenis, omdat hij gezien had hoe ze de ereplaatsen voor

zichzelf kozen. Jezus observeerde het gedrag van de mensen, van de pikorde die ze probeerden aan te brengen, van het inschatten, oordelen en vergelijken.

Hij is te eten bij een vooraanstaande farizeeër. Op sjabbat. Het is de enige dag, dat men ook 's middags gezamenlijke maaltijden organiseerde, na de synagogedienst. Het is gebruikelijk om rondreizende rabbi's of andere synagoge-gasten thuis uit te nodigen. Wat is een 'vooraanstaande farizeeër'? Farizeeër heeft bij ons geen goede klank, het is een godsdienstige fanatiekeling die gauw ook schijnheilige kantjes lijkt te hebben, want hoe houd je een heel leven je hoogverheven imago van serieuze gelovige vol? Maar als we het even terugbrengen tot een zakelijke aanduiding: hij is gewoon lid van een orthodoxe modaliteit binnen de kerk. En hij is vooraanstaand. Dat kan betekenen, dat hij binnen zijn kring een leidende positie inneemt, bijvoorbeeld voorzitter is van het synagogebestuur, of dat hij als farizeeër maatschappelijk hoog op de ladder staat: burgemeester van de stad, of een geslaagd ondernemer.

Opvallend is dat Jezus omgaat met iedereen, zonder onderscheid des persoons. Hij pakt de hand van een vervloekte onreine man, een zondebok, maar ligt ook aan de tafel van een gerenommeerd kerkelijk leider. Opnieuw daagt Jezus hen, de ayatollahs van toen, de dominees en de ouderlingen, uit om hun theocratische regels nog eens te evalueren. Dat gedweep met een dag des Heren neemt in orthodoxe kring, Joods of christelijk, naast een soort preoccupatie met gender-kwesties een grote plaats in. Wat gebeurt daar nou? Een waterzuchtige is een soort aids-lijder van die tijd. Er zijn beelden van zedenloosheid en roekeloos gedrag aan verbonden. Psychiatrische patiënten, en gehandicapten, chronisch zieken: ze worden gezien als *doomed*, als onrein. Die wil je niet in synagoge hebben, en zeker niet in je eetkamer op sjabbat, of op de bruiloft van je kinderen.

Jezus vertelt een verhaal bij diezelfde maaltijd van een feest waarvoor iedereen die genodigd werd afzegde. Ze waren bezig met hun eigen economische vooruitzichten, land kopen, machines keuren en hun oude dag regelen door zonen voor later te kunnen verwekken. En dan worden het juist al die afgekeurden, al die zondenbokken, al die mensen die het tegenovergestelde van 'vooraanstaand' zijn, vriendelijk doch dringend uitgenodigd gebruik te maken van Gods gastvrijheid. Bij God zullen eersten laatsten zijn en laatsten eersten.

Wat denken jullie: waar zou 'Gods dag' over gaan, over de vraag of je 600 of 800 meter mag lopen, of dat het een feestdag is waarin Gods barmhartigheid wordt gevierd? Jezus pakte de hand van de waterzuchtige man. Hij raakte hem aan, en dat genas hem. Maakte hem heel. En dat had Hij in Lucas 13 ook al gedaan. Waarom toch precies op de sabbat, kon dat ook niet een dag later? Toen was het bij een vrouw die niet meer rechtop kon gaan, niet letterlijk en niet figuurlijk, gekromd en gebogen onder de lasten van haar anders-zijn. Bezetenheid noemden ze dat toen. Vandaag zouden we veel daarvan psychiatrie noemen. Angstige, sombere, verwarde gedachten en gevoelens, die het stuur lijken over te nemen in je leven. Jezus raakte haar aan, en dat genas haar. Dat maakte haar heel. Juist op die dag, omdat die dag een voorafspiegeling is van het Koninkrijk van God.

Afschuwelijk dat jullie juist op die dag, en juist als mensen van Gods huis, terugvallen in meten en wegen, in vergelijken en rangordenen, in het over de rand duwen van al diegenen over wie je je verheft – ja misschien niet in theorie, maar wel in de praktijk.

Mozes houdt het de oude Israëlieten al voor: hoe goed het ook later met je mag gaan, hoe vooraanstaand je ook wordt: vergeet nooit waar je vandaan komt, dat jullie ook slaven, onderdrukten, marginalen, zwervers en migranten waren. Dat

jullie je gezegendheid te danken hebben aan God. Dus: zorg altijd voor hen in jullie midden, wie het ook zijn, en wat hun ook is overkomen, die kwetsbaar zijn: de armen, de weduwen en de wezen, de vreemdelingen. Het is bijbelse taal van toen, maar we verstaan de woorden feilloos.

Als je je identiteit ontleent aan wat je aan geld hebt, of aan wat je maatschappelijk hebt gepresteerd, of aan het imago dat je koestert in de buitenwereld, dan sla ja al gauw aan het vergelijken. Vooraanstaand is dan al gauw belangrijker en begeerlijker dan de lui uit de heggen en de steggen.

De discipelen deden het ook. Ze vroegen: mogen wij aan uw rechterhand zitten in uw Koninkrijk? Jezus zei toen: wie het grootst wil zijn in mijn Koninkrijk doet er goed aan dienstbaar te worden. En nu zegt Hij het bij deze maaltijd: je kunt beter bescheiden zijn. Wie zichzelf verhoogt, zal vernederd worden, wie zich vernedert, zal verhoogd worden. En dat 'worden' betekent een passieve werkwoordsvorm. Het is bijbeltaal voor God als onderwerp van de zin. Het is namelijk God die al onze menselijke waarden omdraait.

Veel is er gedacht dat nederigheid en dienstbaarheid in de christelijke moraal zoiets is als: je zelf wegcijferen, een onderkruipershouding aannemen, onderwerping. Daar heeft het echter niks mee te maken. Integendeel. Het heeft alles te maken met de kern van het Evangelie.

De bekende Duitse kerkhervormer Maarten Luther legde die kern in de 16^e eeuw weer bloot. Bij alles in ons leven dient het startpunt te zijn: Gods genade. Dat mensen, wie zij ook zijn, van God los, door Hem worden aangenomen als geliefde kinderen, niet om wie zij zijn, of wat ze hebben, of om wat ze hebben gepresteerd, maar omwille van de inzet van zijn Zoon Jezus Christus.

Als je in die verhouding tot God wordt geplaatst, en daar ook uit gaat leven, als een geliefd kind van Hem, dan kom je in de vrijheid van een christenmens te staan, schreef Luther. Hij vatte dat samen met een niet mis te verstane *onelinier*: dan word je niemands knecht en niemands onderdaan en tegelijk ieders knecht en ieders onderdaan. Het eerste niet zonder het laatste, en het laatste niet zonder het eerste. Je bent niemands knecht en onderdaan, want je hebt ten diepste alleen verantwoording af te leggen aan God. Dat kan lijken op arrogantie, maar dat is het niet. Het is een vorm van onafhankelijkheid. Niets kan mij schaden, ik kom niks tekort, want ik heb de HERE God als dragende bondgenoot in mijn leven. En tegelijk, juist daardoor, kun je je beschikbaar stellen tot de bloei van anderen. Je hebt die andere dingen namelijk niet nodig om iemand te zijn, of om iets voor te stellen.

Beschikbaar voor anderen word je dan, niet omdat anderen dat afdwingen, of jou onderwerpen, of jou vernederen, maar omdat jij daar zelf in vrijheid voor kiest. Laat die gezindheid bij u zijn, welke ook in Christus Jezus was, schrijft de apostel Paulus, één van de eerste christelijke predikers, in één van zijn brieven die we in de bijbel vinden. En hij schrijft: de één achter de ander uitnemender dan zichzelf, handel niet uit geldingsdrang of uit eigenwaan, maar acht in alle bescheidenheid de ander belangrijker dan uzelf. (Filippenzen 2:3)

Amen

Lied van antwoord: Gezang 990 (*'De laatsten worden de eersten'*)

Preek gehouden tijdens zondagmorgen 28 augustus 2016 in de Gereformeerde Kerk Giessendam-Neder-Hardinxveld.